

Capitolul 2.

Metodologia cercetării

Principala metodă utilizată de noi la colectarea materialului empiric pentru acest studiu a fost chestionarea a două categorii de respondenți: a politicianilor (funcționari de partid) din toate partidele electorale relevante și a experților independenți preocupați de problemele sistemului de partide. În capitolul dat vom arăta principiile de care ne-am condus la selectarea subiectelor pentru chestionar și alcătuirea eșantionului de respondenți. Vom prezenta, de asemenea, informații detaliate atât despre chestionar, cât și despre parametrii socio-demografici fundamentali ai eșantionului constituit din funcționarii de partid.

Chestionarea funcționarilor de partid (cunoscută în literatura de specialitate sub termenul de *chestionarea elitelor partinice*) alături de chestionarea experților, reprezintă două dintre cele mai des utilizate metode de evaluare a pozițiilor partidelor în subiectele politice fundamentale ale concurenței politice. În literatura de specialitate continuă controversa privind avantajele chestionării unei sau altei categorii de respondenți¹. O trăsătură importantă a cercetării noastre este faptul că noi am analizat și comparat rezultatele chestionării ambelor categorii de respondenți. În cercetările comparate ale sistemelor de partide din câteva țări, posibilitatea efectuării în paralel a ambelor tipuri de chestionare este, de cele mai multe ori, îngreunată de necesitatea atragerii unor resurse semnificative, precum și de dificultățile legate de coordonarea procesului. De regulă, lucrările publicate sunt bazate pe datele chestionării numai a unui tip de respondenți, reieșind din anumite preferințe ale cercetătorilor, precum și în funcție de sarcinile concrete ale cercetării².

Chestionarea funcționarilor de partid și a experților, care are drept scop determinarea detaliilor poziționării partidelor politice, se efectuează, de regulă, imediat după alegerile parlamentare. Efectuarea sondajului anume în această perioadă sporește probabilitatea faptului că în răspunsurile lor respondenții vor reflecta mult mai adecvat toate nuanțele poziționării partidelor, întrucât

¹ Peter Mair, "Searching for the positions of political actors," in Michael Laver, ed., *Estimating the policy positions of political actors*, London; New York: Routledge, 2001, pp. 11-30.

² Un exemplu al cercetării bazate pe rezultatele chestionării doar a experților este Kenneth Benoit and Michael Laver, "Party Policy in Modern Democracies," London; New York: Routledge, 2007. Exemplu al cercetării bazat pe chestionarea elitelor politice (a funcționarilor) – Herbert Kitschelt, Z. Mansfeldova, R. Markowski, and G. Toka. *Post-communist party systems competition, representation and inter-party cooperation*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

escaladarea activismului politic, care însoțește alegerile, s-a produs relativ recent. Organizând chestionarea celor două categorii de respondenți, ne-am ținut de aceeași logică: am efectuat sondajul pe parcursul lunilor decembrie 2005 – ianuarie 2006, adică la mai puțin de un an de la alegerile parlamentare.

Selectarea subiectelor chestionarului

Ambele variante ale chestionarului – pentru funcționari și pentru experți – au constatat din două părți. În prima parte a chestionarului au fost incluse subiectele menite să reflecte detaliile poziționării partidelor în chestiuni politice fundamentale. Deosebirile esențiale între partidele politice în abordarea acestor subiecte constituie baza concurenței de programe a partidelor și joacă un rol important asupra definirii comportamentului partidelor pe scena politică. În cea de-a doua parte a chestionarului au fost incluse subiectele privind organizarea internă a partidelor și activitatea funcționarilor acestora. Subiectele în cauză nu vizau probleme de concurență ideologică sau de poziționare programatică. Scopul lor era să evoce eventualele asemănări sau deosebiri în abordarea de către partidele politice a modului de repartizare a prerogativelor între diferite organe ale partidului³, a modului de finanțare a activităților partidului, a modului de organizare a activităților organizațiilor locale. Scopurile diferite, urmărite în cele două părți ale chestionarului, au determinat o diferență în abordarea formulării subiectelor și a folosirii scalelor de măsurare.

Subiecte privind poziționarea programatică / ideologică. Un element important al procesului de organizare a cercetării noastre a fost formularea subiectelor pentru poziționarea programatică. După cum arată Kitschelt și colegii săi, subiectele ce urmează a fi incluse în această parte a chestionarului pot fi examinate prin prisma teoriei semanticii politice⁴. Pe baza postulatelor acestei teorii pot fi identificate trei niveluri de argumentare politică. La nivelul cel mai abstract, argumentele politice se bazează pe noțiuni și termeni ideologici și filozofici. Ele indică asupra deosebirilor politice de ordin general: liberalism și socialism, tradiționalism și modernizare etc. La cel de-al doilea nivel, mai puțin abstract, deosebirile politice se bazează pe diferite abordări, legate, de pildă, de următoarele probleme: în ce scopuri trebuie utilizate resursele exis-

³ Problemele repartizării puterii în interiorul partidului au constituit unul dintre obiectele cercetării, de exemplu, în Michael Laver and Ben Hunt, *Policy and Party Competition*, London: Routledge 1992.

⁴ Kitschelt et al., 1999.

tente (de regulă limitate) și ce norme instituționale trebuie să reglementeze procesul de repartizare a resurselor. La cel de-al treilea nivel, mult mai concret, deosebirile politice se bazează pe diferența în abordarea anumitor proiecte de legi și a unor chestiuni politice concrete.

Majoritatea subiectelor din chestionar au fost formulate în termenii celui de-al doilea nivel de abstracție, întrucât acest nivel permite o mai bună reflectare a diferitelor aspecte ale concurenței dintre partide. Pentru a fi incluse în chestionar, subiectele trebuiau să corespundă următoarelor două criterii. În primul rând, să fie de actualitate și să aibă rezonanță. La etapa inițială (de încercare) a efectuării cercetării noastre, am distribuit chestionarul câtorva funcționari de partid și experți, pentru a-l testa în privința rezonanței subiectelor. În urma acestei testări, unele subiecte au fost excluse din varianta finală a chestionatului. Așa de exemplu, subiectul privind privatizarea pământului (un subiect tradițional în studiul timpuriu al societăților postcomuniste) în cazul Republicii Moldova și-a pierdut actualitatea către sfârșitul anilor '90. În al doilea rând, subiectele trebuiau să conțină o controversă, cu alte cuvinte, să fie de așa natură încât să faciliteze exprimarea *alternativelor de poziții* ale partidelor. Iată de ce am încercat să încadrăm opțiunile de răspuns mai mult în termenii *pozițiilor de alternativă*, decât în *chestiuni de valență*, în privința cărora partidele declară că urmăresc aceleași obiective, însă în realitate își dispută competența. Scopul urmărit a fost de a evita includerea în chestionar a acelor subiecte, în abordarea cărora nu există între partide deosebiri esențiale și a celor în privința cărora partidele contestă doar capacitățile și aptitudinile concurenților lor de a realiza un anumit curs politic. Acestea sunt așa-numitele subiecte de *valență*. Un exemplu de subiect de valență în cazul Republicii Moldova poate fi, de pildă, chestiunea privind necesitatea reintegrării Transnistriei: niciunul dintre partidele de succes nu pune la îndoială necesitatea eforturilor pentru reintegrarea acestei regiuni.

În scopul efectuării sondajului între funcționarii de partid și membrii comunității de experți în subiectele poziționării ideologice a partidelor, am utilizat așa-numita scală a lui Likert⁵. Persoanele chestionate au fost solicitate să aprecieze pozițiile partidelor în limitele celor 10 gradații de pe scală, vizând fiecare subiect în parte. Funcționarii de partid trebuiau să indice poziția, pe

⁵ Descrierea diferitelor scale folosite în cercetări sociologice este prezentată, de exemplu, în Robert F. DeVellis, *Scale Development: Theory and Applications* (Applied Social Research Methods) (Sage Publications, 2003).

care, în opinia lor, partidul pe care îl reprezintă, o ocupă într-un subiect concret, precum și pozițiile celorlalte formațiuni politice (ale partidelor concurente) incluse în chestionar. Formatul, în care au fost prezentate subiectele privind poziționarea ideologică, este prezentat în Anexa I.

Experții, ca și funcționarii de partid, au fost solicitați să aprecieze pozițiile ocupate de partidele politice la acel moment (dec.2005 – feb.2006). Varianta chestionarului destinată experților a inclus întregul set de subiecte abordate în chestionarul funcționarilor, punând însă în fața experților două sarcini suplimentare: să-și autoevalueze propriile poziții, precum și să dea o apreciere în retrospectivă a pozițiilor ocupate de partidele politice în anul 2001.

Autoevaluarea de către experți a propriilor poziții prezintă interes din considerentul că preferințele politice ale acestora constituie un factor important al formării opiniei publice și, după cum o demonstrează cele relatate în capitolul 5, ele pot influența indirect (prin participare la formarea dispozițiilor publice) schimbarea pozițiilor partidelor politice. Însă, volumul mare al chestionarului și prioritatea acordată altor scopuri urmărite la chestionarea experților, ne-au făcut să ne limităm la întrebările privind pozițiile experților doar în subiectele legate de conflictul transnistrean.

Evaluarea retrospectivă de către experți a pozițiilor partidelor a avut drept scop reflectarea poziționării partidelor în anul 2001⁶. În mediul analiștilor politici din Republica Moldova circulă opinia precum că alegerile parlamentare din anul 2001 s-au repercutat asupra sistemului de partide din țară, el (sistemul) suferind schimbări esențiale⁷. Aceste schimbări sunt caracterizate, mai întâi de toate, de preluarea puterii de către partidul comunist, ceea ce a pus începutul unei perioade lungi de dominare a vieții politice de către această formațiune. Reieșind din aceste considerente, anul 2001 a fost luat drept punct de reper pentru cercetarea dinamicii de modificare a pozițiilor principalelor partide politice. În secțiunea din chestionar, ce se referea la poziționarea partidelor în anul 2001, au fost incluse majoritatea subiectelor abordate în secțiunea pentru anul 2006. Unele dintre subiecte nu au fost incluse din cauza irelevanței lor în anul 2001. Întreaga listă a subiectelor, însoțite de formularea alternativelor de răspuns, este prezentată în Anexa II.

6 Evaluarea retrospectivă a pozițiilor partidelor a fost oferită doar de către 10 din cei 11 experți chestionați.

7 Subiectele privind periodicizarea dezvoltării sistemului de partide în Republica Moldova sunt analizate în articolul semnat de Igor Boțan „Многопартийность в Республике Молдова: энтропия развития”, Политическая Наука, 1 (Москва: Российская Академия Наук, 2006), pag. 168–214.

Subiectele privind organizarea internă a partidelor. Structura celei de-a doua părți a chestionarului, dedicată problemelor organizării interne a partidelor, a avut câteva trăsături specifice. Spre deosebire de prima parte a chestionarului, în cea de-a doua funcționarii urma să aprecieze doar situația din propriul partid. Problemele de organizare internă, de regulă, nu constituie elemente ale strategiei de creare a imaginii pe care partidul și-o adjudecă în vederea unei competiții publice cu alte partide pentru a obține voturile și susținerea electoratului. Ca urmare, probabilitatea că funcționarii unui partid sunt mult mai puțin la curent cu soluțiile organizatorice ale altor partide, este mult mai mare, decât probabilitatea că ei nu cunosc pozițiile ideologice ale partidelor concurente.

În a doua parte a chestionarului pentru funcționari au fost incluse două tipuri de subiecte. În cadrul primului tip de subiecte, respondenții au fost solicitați să aprecieze (pe o scală de 10 gradații) importanța diferiților factori care influențează procesele interne din partid și caracterul activităților desfășurate de organizațiile locale ale partidului. Cel de-al doilea tip de subiecte purta un caracter factologic, în care respondentului i se solicita doar să indice anumite date concrete, cum ar fi cantitatea numerică a organizației locale a partidului pe care îl reprezintă, este sau nu remunerată funcția pe care o ocupă etc. Informații detaliate despre subiectele abordate în această parte a chestionarului pentru funcționari sunt prezentate în Anexa III.

În virtutea aceluiași considerent (că problemele privind organizarea internă a partidelor poartă un caracter mult mai puțin public decât cele privind poziționarea ideologică a partidelor), comunitatea de experți nu poate avea decât o percepție generală și superficială a proceselor din interiorul partidelor. Reieșind din aceasta, în a doua parte a chestionarului pentru experți am inclus subiecte cu un caracter mult mai general decât cele pe care le-am inclus în aceeași parte a chestionarului pentru funcționari. Le-am solicitat experților să caracterizeze doar cele mai evidente deosebiri și asemănări între partide în ceea ce privește organizarea lor internă. Structura subiectelor pentru experți este prezentată în Anexa IV.

Selectarea partidelor și a respondenților pentru includerea în eșantion

Drept criteriu de selectare a formațiunilor politice a servit scorul electoral al acestora, înregistrat în cadrul ultimelor alegeri parlamentare din 6 martie

2005. Am implicat în cercetarea noastră partidele și blocurile politice care au acumulat peste 2% din voturile electoratului. Astfel, eșantionul cuprinde șase partide – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), Alianța „Moldova Noastră” (AMN), Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD), Partidul Democrat din Moldova (PDM), Partidul Social-Liberal (PSL), Partidul Social-Democrat din Moldova (PSDM) și un bloc politic – “Patria-Rodina – Ravnopravie” (P-R-R), aflat în proces de unificare. O succintă prezentare a acestor formațiuni este dată în Anexa V.

Numărul total al funcționarilor de partid chestionați a constituit 101 persoane, repartizați pe partide în felul următor: PCRM – 15; AMN – 15; PPCD – 15; PDM – 15; PSL – 15; PSDM – 15; P-R-R – 11. Cea mai mică reprezentativitate, a P-R-R, este legată de faptul că această formațiune politică, spre deosebire de celelalte partide din eșantion, are un număr limitat de organizații teritoriale. Acest bloc politic are structuri organizatorice numai în câteva unități administrativ-teritoriale din zona de Nord, în special în mun. Bălți, în unitatea teritorial-autonomă Gagauz-Yeri, precum și în mun. Chișinău.

Numărul respondenților din eșantionul de 101 persoane este comensurabil cu numărul respondenților din eșantioanele altor cercetări bazate pe chestionarea funcționarilor de partid. Cercetarea citată frecvent atât în prezentul capitol, cât și în cel anterior – cea a lui Kitschelt și a colegilor săi – s-a bazat pe un eșantion de 100–135 de respondenți pentru fiecare din țările est-europene incluse în cercetarea lor. Raportat la numărul organizațiilor locale de partid care este dependent de mărimea populației țării, eșantionul nostru a inclus un număr chiar mai mare de respondenți decât eșantioanele create de Kitschelt și colegii săi pentru Bulgaria, Cehia, Polonia și Ungaria⁸. Proporțional numărului organizațiilor locale de partid, eșantionul nostru a fost, de asemenea, mai mare decât eșantionul care a cuprins 360 de respondenți, utilizat de Kitschelt și Smyth la cercetarea sistemului de partide din Rusia⁹.

Selectarea respondenților din rândul funcționarilor partidelor a fost organizată în modul următor. La etapa inițială a cercetării, ne-am adresat către secretariatele partidelor cu solicitarea să ne ofere persoane de referință – contactele cu, cel puțin, trei funcționari ai partidului în fiecare din cele 5 zone geografice: Nord, Centru, Sud, Gagauz-Yeri și mun. Chișinău¹⁰. Gagauz-

⁸ Herbert Kitschelt, Z. Mansfeldova, R. Markowski, and G. Toka. *Post-communist party systems competition, representation and inter-party cooperation*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

⁹ H. Kitschelt, and R. Smyth. *Programmatic Party Cohesion in Emerging Postcommunist Democracies: Russia in Comparative Context*. *Comparative Political Studies* 35:12-28, 2002.

¹⁰ Conducerea tuturor partidelor s-a dovedit a fi foarte deschisă și receptivă la colaborare, contribuind astfel la buna desfășurare a sondajului. Contrar așteptărilor noastre, unele dificultăți au apărut la chestionarea respondenților PPCD, unul dintre primele partide democratice din Republica

Yeri a fost unica regiune, în care am întâmpinat dificultăți legate de identificarea potențialilor respondenți. Doar PCRM, P-R-R și, într-o măsură mai mică, AMN, au reprezentare organizațională în autonomia găgăuză. Nivelul scăzut al reprezentării organizaționale a partidelor în această regiune, este, probabil, o reflectare a unei integrări insuficiente a Găgăuziei în procesul politic național.

Cel de-al doilea eșantion – eșantionul experților – a inclus 11 membri ai comunității de experți. Numărul respondenților din eșantionul experților este, de regulă, mai mic decât numărul respondenților din eșantionul funcționarilor de partid¹¹. Candidaturile experților au fost selectate reieșind din statutul, cunoștințele și experiența lor în domeniul cercetării problemelor legate de funcționarea sistemului de partide. Experții reprezintă diferite segmente ale societății civile: centre analitice (Institutul de Politici Publice, Asociația pentru democrație participativă „ADEPT”, Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”), mijloacele mass-media (postul de radio “Europa Liberă”, ziarul “Moldavskie Vedomosti”, ziarul “Jurnal de Chișinău”), dar și mediul academic (Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Studii Politice și Relații Internaționale).

Abordarea prezentării rezultatelor sondajelor privind poziționarea ideologică

Chestionarea respondenților (a funcționarilor de partid și a experților) în subiectele privind poziționarea ideologică a partidelor a fost efectuată pe baza scalei lui Likert. Anexa I ilustrează un fragment al chestionarului. Funcționarii trebuiau să indice pozițiile, pe care le ocupă, în opinia lor, propriul partid în fiecare subiect în parte, precum și celelalte partide concurente. Experții aveau, de asemenea, sarcina să aprecieze pozițiile tuturor partidelor vizând toate subiectele chestionarului. Drept unitate de măsură în cercetarea noastră au servit aprecierile date de fiecare respondent fiecărui partid în fiecare subiect aparte. *Unitatea de măsură*, însă, se deosebea de unitatea de analiză care, în cazul nostru, consta din diferite caracteristici (poziția partidului într-un subiect concret, importanța subiectului pentru partid, claritatea poziției partidului). Aceste caracteristici au fost obținute prin generalizarea răspunsurilor individuale ale respondenților și utilizarea diferitelor tipuri de medii aritmetice.

Moldova. Acest lucru a fost legat, credem, de criza internă – părăsirea partidului de către secretarul general I. Neagu și incertitudinea ce a urmat în ceea ce privește orientarea organizațiilor locale. În definitiv, persoane responsabile din Secretariatul general al PPCD au contribuit la stabilirea contactelor cu funcționarii locali ai acestui partid pentru efectuarea chestionării.

¹¹ J. Huber and R. Inglehart. Expert Interpretations of Party Space and Party Locations in 42 societies. *Party Politics* 1 (1):73-111, 1995; Michael Laver and W. Ben Hunt. *Policy and party competition*, New York; London: Routledge, 1992.

În capitolele ce urmează vom utiliza două tipuri de medii aritmetice ale aprecierilor: aprecierile bazate pe rezultatele chestionării întregului eșantion de respondenți (ale funcționarilor sau ale experților) și aprecierile respondenților aparținând aceleiași partid (numai din eșantionul funcționarilor). Așa de exemplu, poziția partidului **A** în subiectul **j** poate fi prezentată ca o medie aritmetică a aprecierilor individuale ale poziției partidului **A** în subiectul **j** rezultată din chestionarea întregului eșantion al funcționarilor de partid (101 respondenți), ori ca media aritmetică a aprecierilor individuale ale acelor respondenți care sunt funcționari ai partidului **A**. Acest de-al doilea tip al mediei aritmetice l-am desemnat prin termenul de „autoevaluarea partidului”.

Sunt posibile și alte forme de utilizare și generalizare a aprecierilor individuale ale respondenților. Comparând, de exemplu, cum funcționarii partidului **A** au poziționat propriul partid în chestiunea **j** în raport cu poziția partidului **A** în aceeași chestiune **j** obținută din aprecierea funcționarilor din partidele **B**, **C**, **D** etc., putem descoperi o *asimetrie* în părerile funcționarilor. Această *asimetrie* se poate explica fie prin cunoașterea insuficientă a poziției unui partid de către cei din exterior, fie prin strategia conștientă de a prezenta eronat poziția partidului-concurent, mai ales în subiectele de *valență*.

Din lipsă de spațiu, nu vom discuta mediile aritmetice ale punctajelor prin care funcționarii partidelor **B**, **C**, **D**, sau **E** au apreciat, fiecare în parte, poziția partidului **A** în subiectul **j**. O astfel de informație este foarte importantă pentru înțelegerea asimetriei care există în perceperea reciprocă. Reieșind din importanța acestei informații, am prezentat detaliile privind evaluările reciproce în anexele VI, VII.

Caracteristicile respondenților din eșantionul funcționarilor de partid

În rândul respondenților au intrat funcționarii de partid de nivel local și central. Planul nostru inițial de a chestiona funcționari locali din trei organizații locale diferite ale aceleiași partid în fiecare din cele cinci zone geografice a fost ulterior modificat din considerentul că nu toate formațiunile politice dispuneau de un număr suficient de organizații teritoriale în fiecare zonă. De aceea, în cazul în care o formațiune social-politică nu dispunea de organizații teritoriale suficiente într-o zonă anumită, au fost chestionați funcționarii de la oficiul central al partidului. Astfel, pe lângă cele 5 zone geografice, pe care

le-am numerotat cu cifre de la 1 la 5, a apărut un nou criteriu teritorial – nivel național. În tab.2.1 este arătată repartizarea respondenților după criteriul partidelor și cel al zonelor geografice.

Tabelul 2.1. Repartizarea teritorială a respondenților

Zona Nivel	Raioane /sectoare cuprinse în cercetare	PCRM, resp.	AMN, resp.	PPCD, resp.	PDM, resp.	PSL, resp.	PSDM, resp.	P-R-R, resp.	Nr. total al respond. în zonă
Zona 1 Nord	Briceni, Drochia, Dondușeni, Edineț, Florești, Glodeni, Ocnița, Soroca, Bălți, Sângerei, Râșcani, Fălești	3	3	4	3	3	3	3	22
Zona 2 Centru	Călărași, Ungheni, Orhei, Șoldănești, Rezina, Telenеști, Anenii Noi, Criuleni, Strășeni, Hâncești, Ialoveni, Nisporeni	4	6	3	3	3	3	0	22
Zona 3 Sud	Cahul, Cimișlia, Basarabesca, Ștefan Vodă, Căușeni, Leova, Căinari, Taracia, Cantemir	3	1	3	3	3	3	0	16
Zona 4 Găgăuzia	Comrat, Ceadăr-Lunga, Vulcănești	2	1	0	0	0	0	2	5
Zona 5 Chișinău	Botanica, Bulucani, Râșcani, Centru, Ciocana	3	3	3	3	3	3	3	21
Zona 0 Național	Republica Moldova	0	1	2	3	3	3	3	15
Total respondenți		15	15	15	15	15	15	11	101

Notă: Raioanele/sectoarele marcate cu **bold** au fost reprezentate de către, cel puțin, un respondent.

După cum rezultă din datele tab.2.1, numai Găgăuzia a fost zona în care nu am reușit să chestionăm funcționari de la patru din cele șapte formațiuni politice incluse în cercetarea noastră. PCRM, P-R-R și, într-o măsură mai mică, AMN, au fost reprezentate în sondaj de către respondenți din Găgăuzia, în timp ce celelalte partide se pare că înfruntă dificultăți în asigurarea prezenței lor în această regiune. Nivelul mic al prezenței partidelor politice în regiunea găgăuză (regiune care a înregistrat dificultăți serioase în stabilirea relațiilor sale cu autoritățile centrale ale statului la începutul anilor '90), poate să semnifice că încă mai persistă problema de integrare a minorității găgăuze în procesele politice de nivel național.

Doar în cazul PCRM nu am fost nevoiți să recurgem la chestionarea funcționarilor de nivel central, ceea ce demonstrează un grad înalt al ramificării teritoriale a organizațiilor locale ale acestui partid și, prin urmare, omniprezența comuniștilor în teritoriu. La polul opus al spectrului prezenței teritoriale s-a plasat P-R-R, ai căror respondenți au fost absenți, așa cum rezultă din tab.2.1, în două din cele cinci zone în care am efectuat cercetarea.

Majoritatea respondenților din întregul eșantion al funcționarilor de partid, ale cărui date sunt prezentate în tab.2.1, reprezintă regiuni preponderent

COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

agrară, cu excepția mun. Chișinău și a mun. Bălți din zona Nord. Celelalte orașe, deși au un anumit potențial industrial, în special fabrici de prelucrare a producției agroalimentare, nu pot fi considerate drept centre industriale, deoarece populația acestor localități nu este suficient de urbanizată, ei fiindu-i specifice mai multe caracteristici pentru populația rurală¹².

Parametrii socio-demografici ai respondenților, cum ar fi genul de activitate, vârsta, sexul, de asemenea prezintă interes din perspectiva că ei ne indică reprezentanții căror grupuri sociale și demografice sunt potențialii participanți activi la procesul construcției de partid. De menționat, însă, că datele prezentate în paginile următoare reflectă deosebiri între respondenții din eșantion și nu între partide în general.

În tab.2.2 sunt prezentate datele privind genul de activitate profesională a respondenților. Dincolo de detaliile privind raportul procentual al reprezentanților diferitelor categorii profesionale în partide, tabelul mai oferă datele generalizate (mediile aritmetice) pentru întregul sistem de partide.

Tabelul 2.2. Repartizarea respondenților după genul de activitate profesională

	PCRM	AMN	PPCD	PDM	PSL	PSDM	P-R-R	Media
	%	%	%	%	%	%	%	%
Juriști	6,7		6,7				9,1	3,2
Economiști /Financieri	6,7					6,7	18,2	4,5
Ingineri	20,0						27,3	6,8
Fermieri		6,7						1,0
Medici	6,7				13,3	6,6		3,8
Jurnaliști			6,7				9,0	2,2
Lectori universitari /cercetători				6,7	20,0	6,6	9,1	5,6
Pedagogi	13,3	13,3	20,0	13,3	20,0	13,3	18,2	15,9
Directori de școală		13,3			6,7			2,9
Consilieri locali	6,7							1,0
Deputați	26,7	6,7	13,3					6,7
Primari				6,7	6,7	6,7		2,9
Întreprinzători /businessmani		33,3	13,3	6,7	13,3	26,6	9,1	14,6
Directori de întreprinderi de stat				6,7				1,0
Muncitori			6,7					1,0
Angajați în ONG				6,7	6,7			1,9
Studenți			20,0	6,7	13,3	6,6		6,7
Pensionari	6,7		6,7			6,6		2,9
Funcționari publici	6,7	6,7		40,0		6,7		8,6
Funcționari de partid		20,0	6,7	6,7		6,7		5,7
NO DATA						6,6		0,9
TOTAL	100	100	100	100	100	100	100	100

Notă: Datorită rotunjirii sutimilor în zecimi, totalul poate fi diferit de 100%.

Datele prezentate în tab.2.2 nu sunt altceva decât rezultatul autoidentificării respondenților. Chestionarul pe care l-am propus

¹² Începând analiza datelor obținute, am descoperit că variațiile regionale privind percepția pozițiilor partidelor sunt nesemnificative. De aceea, aspectul regional este mai puțin atins în prezentarea rezultatelor din capitolele ulterioare ale prezentului studiu.

funcționarilor a inclus, printre altele, și o întrebare de tip deschis – despre ocupația profesională (întrebare de tip deschis însemnând lipsa oricăror îngrădiri în ceea ce privește variantele de răspuns). După cum rezultă din datele tab.2.2, cele mai frecvent întâlnite categorii profesionale printre respondenți sunt *pedagogii* și *antreprenorii/businessmanii*. Este evident că funcționarii cu astfel de cariere profesionale anterioare contribuie cu diverse experiențe și diferite aptitudini în lucrul organizațiilor de partid. Aptitudinile și cunoștințele membrilor acestor grupuri profesionale pot fi examinate, într-o anumită măsură, ca fiind complementare.

Numărul respondenților care au indicat că au ca ocupație profesională activitatea politică (în categoria politicienilor profesioniști pot fi incluși acei respondenți care s-au autoidentificat ca *deputat, consilier local, primar, funcționar de partid*) a variat diferit între partide. Așa cum se putea anticipa, cea mai mare cotă a politicienilor profesioniști s-a atestat în cazul partidului de guvernământ – PCRM. Dacă adăugăm la numărul deputaților PCRM (26,7%) cota consilierilor locali (6,7%), vom constata că o treime din respondenții acestui partid exercită funcții reprezentative în organele de stat.

Prezintă interes și structura profesională a respondenților PDM. O cotă impunătoare din numărul respondenților acestui partid au constituit-o funcționarii publici (40%). Per total, în eșantionul respondenților tuturor partidelor cota funcționarilor publici, însă, nu s-a dovedit a fi atât de mare (8,6%), ceea ce demonstrează, probabil, capacitatea sistemului politic moldovenesc de a evita riscurile legate de nivelul înalt al politizării serviciului public¹³.

În structura profesională a respondenților AMN și PSDM au predominat reprezentanții businessului (33,3% și, respectiv, 26,6%). În timp ce în P-R-R – inginerii (27,3%), în PSL – reprezentanții mediului academic (20%) și pedagogii (20%), iar în PPCD – pedagogii (20%) și studenții (20%).

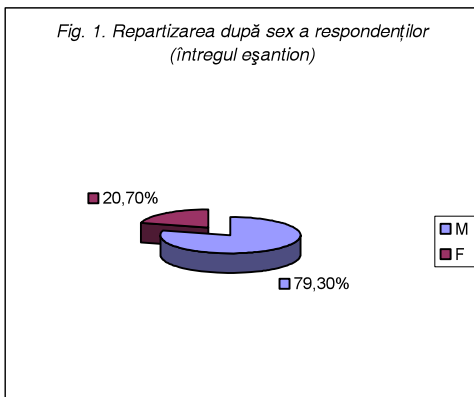
În tab.2.3 sunt prezentate datele privind structura gender a eșantionului de respondenți pentru fiecare partid în parte. Predominarea evidentă a bărbaților în eșantion reflectă, probabil, tendința generală din sistemul de partide.

Tabelul 2.3. Structura gender a eșantionului de respondenți (în fiecare partid).

	PCRM	AMN	PPCD	PDM	PSL	PSDM	P-R-R
	%	%	%	%	%	%	%
Bărbați	80	93,3	66,7	73,3	86,7	73,3	81,8
Femei	20	6,7	33,3	26,7	13,3	26,7	18,2

13 Problemele legate de politizarea serviciului public în țările Europei Centrale sunt discutate în: Anna Grzymala-Busse Redeeming the Communist Past: The Regeneration of Communist Successor Parties in East Central Europe (Cambridge: Cambridge University Press, 2002).

După cum se vede din fig. 1, numai circa 20% din eșantion îl reprezintă femeile, ceea ce, se pare, este o reflectare adecvată a unui nivel mic al prezenței femeii în politica moldovenească. Datele din tab.2.3 indică, însă, asupra unei variații semnificative între partide în ceea ce privește prezența femeilor. Astfel, din toți respondenții PPCD, o treime au constituit-o femeile. După aderarea sa la Internaționala creștin-democrată (ICD), acest partid a fost supus unor reforme de structură internă.

După modelul Partidului Popular European, dar și al altor componente ale ICD, membrii PPCD s-au organizat în organizații sectoriale afiliate partidului – organizația medicilor, organizația muncitorilor, organizația tineretului și cea a femeilor creștin-democrate. Toate acestea sunt reprezentate în organele de conducere ale PPCD, fapt care, mai curând, a contribuit pozitiv la activizarea participării femeilor în construcția de partid. În plus, în recente alegeri parlamentare, lista de candidați a acestui partid era alcătuită în proporție de 50 la 50 femei și bărbați, astfel încât aproximativ o jumătate din deputații fracțiunii parlamentare PPCD au constituit-o femeile.

Cea mai mică cotă a prezenței feminine a fost atestată în eșantionul respondenților AMN¹⁴. O prezență relativ mică a femeilor a fost și în cazul respondenților PSL, deși acest partid s-a constituit pe baza juridică a Ligii Democrat-Creștine a Femeilor¹⁵. Cota femeilor printre respondenții celorlalte formațiuni politice a fost apropiată de indicele mediu pe sistemul de partide, respectiv, în jurul a 20%¹⁶.

În concluzie, pe baza datelor cercetării noastre se poate presupune că fe-

¹⁴ Analiza componenței fracțiunii parlamentare a AMN denotă un nivel similar de dominare a reprezentanților sexului masculin. Astfel, la momentul efectuării sondajului, când fracțiunea AMN era compusă din 24 de membri, femeile constituiau 8,3% din componența fracțiunii. Astăzi, când numărul membrilor fracțiunii AMN a coborât până la 13, prezența femeilor a ajuns la zero. Situația gender în celelalte grupuri parlamentare, la momentul efectuării sondajului (dec.2005), a fost următoarea – PCRM (56 membri): bărbați 76,8%, femei 23,2%; PPCD (10 membri): bărbați 50%, femei 50%; PD (7 membri): bărbați 71,4%, femei 28,6%; PSL (3 membri): bărbați 66,7%, femei 33,3%; Neafiliați (1 deputat): bărbați 100%, femei 0%.

¹⁵ Potrivit statutului PSL, femeile sunt reprezentate într-o proporție de, cel puțin, 30% în structurile interne ale partidului, inclusiv în listele de candidați pentru alegeri parlamentare sau locale. Urmare a acestei prevederi statutare este faptul că, din cei 3 deputați social-liberali, unul este de sex feminin.

¹⁶ O analiză comparată a prezenței în politică a femeilor în țările Europei de Est este prezentată, de pildă, în: Nida Gelazis, *Women in East European Politics* (Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2005).

meile sunt subreprezentate în sistemul moldovenesc de partide. Politicienii-bărbați sunt predominanți în toate partidele incluse în eșantion. Într-o mare măsură acest fenomen poate fi oarecum explicat prin caracterul tradiționalist al societății moldovenești, prin dominarea mentalității precum că politica este o îndeletnicire exclusivă a bărbaților.

În fig. 2 am prezentat informația despre vârsta medie a respondenților fiecărui partid. Vârsta medie a respondenților celor șapte formațiuni politice variază între 37 și 50 de ani, în timp ce vârsta medie pentru întregul eșantion constituie 45 de ani.

După cum se vede, cea mai mare vârstă o au respondenții AMN, iar cei mai tineri sunt cei de la PSL. Vârsta medie a respondenților PCRM constituie 48 de ani, adică puțin peste media întregului eșantion, dar, în același timp, deloc nu e vârsta „pensionară”. Vârsta medie mai mică în cazul PSL și PPCD confirmă opinia generală precum că în aceste două partide politicienii tineri au o prezență largă în diferite organe de conducere.

